

Justitieutskottets betänkande 2022/23:JuU29

Redogörelse för verksamheten inom den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol och riksdagsdelegationens arbete under 2022

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen lägger redogörelsen till handlingarna.

I redogörelsen presenteras verksamheten inom den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol och den svenska delegationens arbete under 2022. Eftersom riksdagen under våren 2023 är ordförandeparlament i det interparlamentariska samarbetet inom EU med anledning av Sveriges EU-ordförandeskap innehåller redogörelsen även ett avsnitt om delegationens förberedelser inför detta.

Behandlade förslag

Redogörelse 2022/23:Europol1 Redogörelse för verksamheten inom den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol och riksdagsdelegationens arbete under 2022.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut3

Redogörelse för ärendet4

Utskottets överväganden5

 Redogörelse för verksamheten inom den gemensamma
 parlamentariska kontrollgruppen för Europol och den svenska
 delegationens arbete under 20225

 Utskottets ställningstagande.....10

Bilaga

Förteckning över behandlade förslag11

 Redogörelsen.....11

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Redogörelse för verksamheten inom den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol och den svenska delegationens arbete under 2022

Riksdagen lägger redogörelse 2022/23:Europol1 till handlingarna.

Stockholm den 13 juni 2023

På justitieutskottets vägnar

Adam Marttinen

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Adam Marttinen (SD), Louise Meijer (M), Annika Strandhäll (S), Petter Löberg (S), Mikael Damsgaard (M), Anna Wallentheim (S), Katja Nyberg (SD), Charlotte Nordström (M), Gudrun Nordborg (V), Torsten Elofsson (KD), Ulrika Liljeberg (C), Pontus Andersson (SD), Rasmus Ling (MP), Juno Blom (L), Mats Arkhem (SD), Lars Isacson (S) och Gustaf Lantz (S).

Redogörelse för ärendet

I detta betänkande behandlar utskottet redogörelse 2022/23:Europol1 Redogörelse för verksamheten inom den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol och riksdagsdelegationens arbete under 2022.

Den 11 oktober 2022 valde riksdagen fyra ledamöter och fyra suppleanter till JPSG-delegationen för mandatperioden 2022–2026. Detta är den fjärde redogörelsen som har överlämnats till riksdagen.

I redogörelsen presenteras bakgrunden till att kontrollgruppen skapades, hur den politiska övervakningen av Europol går till och en beskrivning av kontrollgruppens verksamhet under 2022 samt delegationens förberedelser inför det svenska EU-ordförandeskapet våren 2023.

Inga motioner har väckts i ärendet.

Riksdagsdelegationen till den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol informerade om delegationens verksamhet och JPSG-mötet som hölls i riksdagen den 26–27 mars 2023 vid utskottssammanträdet den 13 april 2023.

Utskottets överväganden

Redogörelse för verksamheten inom den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol och den svenska delegationens arbete under 2022

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger redogörelsen till handlingarna.

Bakgrund

Europol

Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning (Europol) inledde sin verksamhet i slutet av 1990-talet med grund i Europolkonventionen. Sverige tillträdde denna konvention 1997. Europolns målsättning är att stödja och stärka medlemsstaternas brottsbekämpande myndigheters insatser och ömsesidiga samarbete för att förebygga och bekämpa allvarlig och gränsöverskridande brottslighet, terrorism och former av brottslighet som påverkar ett gemensamt intresse som omfattas av EU:s politik. Verksamheten består bl.a. i att

- samla in, analysera och utbyta information
- samordna utredningar och operativa insatser
- utarbeta hotbilda-bedömningar
- tillhandahålla specialiserad utbildning.

Europolkonventionen ersattes 2009 av ett rådsbeslut, och Europol ombildades då till en EU-myndighet. Med grund i Lissabonfördraget antogs sedermera 2016 Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/794, den s.k. Europolförordningen, som ersatte rådsbeslutet om Europol från 2009. Förordningen tillämpas sedan den 1 maj 2017. Den 28 juni 2022 trädde en reviderad Europolförordning i kraft.

Den parlamentariska övervakningen av Europol

De nationella parlamenten ska delta i den politiska övervakningen av Europol i enlighet med artikel 88 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget). Där anges att närmare bestämmelser för den kontroll av Europolns verksamhet som Europaparlamentet utför under medverkan av de nationella parlamenten ska fastställas i de förordningar som reglerar Europolns struktur, arbetssätt, verksamhetsområde och uppgifter.

På grundval av artikel 88 i EUF-fördraget antogs Europolförordningen, som ersatte rådsbeslutet om Europol från 2009. I artikel 51 i Europolförordningen anges att en specialinriktad gemensam parlamentarisk kontrollgrupp ska inrättas av de nationella parlamenten och Europaparlamentet (The Europol Joint Parliamentary Scrutiny Group, i fortsättningen JPSG). Den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen ska utöva politisk övervakning av hur Europol i sin verksamhet fullgör sitt uppdrag, inbegripet konsekvenserna av denna verksamhet för människors grundläggande fri- och rättigheter.

Den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol etablerades genom ett beslut vid EU-talmanskonferensens möte i april 2017.

Kontrollgruppen förväntades enas om sina arbetsformer mer i detalj och anta en arbetsordning vid sitt konstituerande möte, men lyckades enas om en arbetsordning först vid mötet därefter, i mars 2018. En översyn av arbetsordningen genomfördes i september 2019. I oktober 2021 antog kontrollgruppen ytterligare ändringar i arbetsordningen.

Kontrollgruppens uppgifter

Europolförordningen ger en allmän beskrivning av kontrollgruppens uppgifter. Bland annat ges kontrollgruppen genom förordningen befogenhet att begära att ledande befattningshavare för Europol ska inställa sig för att diskutera Europolns verksamhet och den europeiska datatillsynsmannen på begäran och minst en gång per år, ska inställa sig för att diskutera allmänna frågor som rör skyddet av fysiska personers grundläggande fri- och rättigheter. Kontrollgruppen får även bjuda in andra berörda personer till sina möten om det är lämpligt. Europol har också en reglerad informationsskyldighet gentemot JPSG och ska överlämna ett antal angivna handlingar och handlingstyper till denna kontrollgrupp. Kontrollgruppen ska också rådfrågas om Europolns fleråriga programplanering. Vidare får JPSG sammanställa sammanfattande slutsatser om den politiska övervakningen och överlämna dessa slutsatser till Europaparlamentet och de nationella parlamenten

Bestämmelserna om kontrollgruppens uppgifter utvidgades något genom den reviderade förordning som trädde i kraft i juni 2022. Revideringen innebär bl.a. en utökad rapporteringsskyldighet för Europol gentemot kontrollgruppen och att gruppen ska inrätta ett rådgivande forum för grundläggande rättigheter. Slutligen anger förordningen, i sin reviderade lydelse, att kontrollgruppen ska inrätta ett rådgivande forum som på begäran ska bistå gruppen med oberoende rådgivning i frågor som rör grundläggande rättigheter. JPSG ska besluta om det rådgivande forumets sammansättning, dess arbetsmetoder och hur information ska översändas till forumet. Kontrollgruppens arbete med att inrätta forumet pågår fortfarande.

I den arbetsordning som kontrollgruppen antagit regleras gruppens interna organisation och arbete mer i detalj. I den anges bl.a. att kontrollgruppen ska

ledas gemensamt av parlamentet i den medlemsstat som innehar rådsordförandeskapet och Europaparlamentet, vilket företräds av ordföranden för det ansvariga utskottet. Konstellationen benämns medordföranden. Kontrollgruppens sekretariat ska tillhandahållas av ordförandeskapstrojkan (delegationsordföranden från det innevarande, kommande, respektive föregående ordförandeparlamentet och Europaparlamentet) och ha till uppgift att bistå medordföranden och trojkan. Enligt arbetsordningen ska kontrollgruppen träffas två gånger per år, på våren i parlamentet i rådsordförandelandet och på hösten i Europaparlamentet i Bryssel. Det innebär således att riksdagen står värd för JPSG-mötet våren 2023.

Arbetsordningen innehåller också en möjlighet för kontrollgruppens ledamöter att ställa muntliga och skriftliga frågor till Europol som får ställas vid sidan av möten och oberoende av frågorna på dagordningen. Vidare anges att två ledamöter från kontrollgruppen ska fungera som representanter med rätt att delta vid Europols styrelses möten för den tidsperiod kontrollgruppen bestämmer. Slutligen innehåller arbetsordningen en möjlighet för JPSG-delegationen att föreslå att arbetsordningen ses över. I samband med JPSG-mötet i oktober 2022 förankrades en process för att se över arbetsordningen i syfte att inrätta det rådgivande forum för grundläggande rättigheter som följer av den reviderade Europolförordningen.

Huvuddragen i JPSG:s verksamhet under 2021

Under 2022 hölls två möten i kontrollgruppen, med ett digitalt möte i februari och ett fysiskt möte i Bryssel i oktober.

Mötena har ägnats åt sedvanliga rapporter från Europols ledning om byråns verksamhet under de senaste sex månaderna. I vanlig ordning har också den europeiska datatillsynsmannen rapporterat om sin tillsyn av Europols behandling av personuppgifter. Ett särskilt fokus för datatillsynsmannens rapporter under året har varit dess synpunkter när det gäller Europols hantering av stora och komplexa datamängder, bl.a. i ljuset av den reviderade Europolförordningen. Kopplat till det har balansen mellan skyddet av grundläggande rättigheter, särskilt personuppgifter, och säkerhet diskuterats.

Även andra aspekter av den reviderade förordningen har diskuterats vid mötena, bl.a. det rådgivande forum för grundläggande rättigheter som kontrollgruppen ska inrätta. I samband med JPSG-mötet i oktober förankrades en process för att se över arbetsordningen för att kunna inrätta detta forum.

JPSG-mötet våren 2022 ägde rum kort efter Rysslands invasion av Ukraina, och krigets påverkan på säkerheten och den organiserade brottsligheten i EU har på olika sätt berörts vid de båda JPSG-mötena. De aspekter som framför allt belysts i diskussionerna är människohandel, migrantsmuggling och utredningar om krigsbrott men även farhågor om att det kan få konsekvenser i framtiden när det gäller införsel och smuggling av vapen. Andra frågor som diskuterats vid JPSG-mötena under 2022 är Europols bidrag i kampen mot

migrantsmugglare samt risker och möjligheter med artificiell intelligens i Europol's arbete.

Riksdagsdelegationens verksamhet

Delegationens ledamöter har deltagit vid de två JPSG-möten som hållits under året.

Den 28 februari 2022 hölls det tionde mötet i den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol. Mötet anordnades som ett videomöte med anledning av coronapandemin. Vid videomötet deltog drygt 70 ledamöter från de nationella parlamenten och Europaparlamentet. Från riksdagens JPSG-delegation deltog ordförande Petter Löberg (S), vice ordförande Mikael Damsgaard (M) och ledamoten Louise Meijer (M).

Inför JPSG-mötet hölls som brukligt ett förberedande möte i ordförandetrojkan, även det digitalt. Vid det mötet var ordföranden för riksdagens JPSG-delegation Petter Löberg (S) inbjuden för att presentera sig, som ett led i förberedelserna för att riksdagen skulle gå med i JPSG:s trojka den 1 juli 2022 inför JPSG-medordförandeskapet våren 2023.

Den 24–25 oktober 2022 hölls det elfte mötet i den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol. Mötet hölls i Europaparlamentets lokaler i Bryssel och var det första fysiska JPSG-mötet sedan hösten 2019. Vid mötet deltog ca 50 ledamöter från de nationella parlamenten och Europaparlamentet. JPSG-mötet hölls kort efter att riksdagen valt en ny delegation och från delegationen deltog ordförande Adam Marttinen (SD), vice ordförande Petter Löberg (S), ledamoten Mikael Damsgaard (M) och suppleanten Mattias Vepsä (S).

Vid det förberedande mötet i ordförandetrojkan deltog ordföranden för riksdagens JPSG-delegation, Adam Marttinen (SD). Vid mötet redogjorde han övergripande för det kommande JPSG-mötet i riksdagen i Stockholm den 26–27 mars 2023, bl.a. de förslag till ämnen för tematiska debatter som delegationen diskuterat internt där han ser fram emot fortsatta diskussioner med trojkan.

Delegationens ledamöter i justitieutskottet har muntligen åiterrapporterat till utskottet efter JPSG-mötena.

Vidare sammanträdde delegationen under 2022 vid totalt åtta tillfällen: i januari, februari, april, juni, augusti, oktober, november och december. Fem av sammanträdena genomfördes fysiskt. Sammanträdena har bl.a. behandlat delegationens redogörelse för 2021 samt kontrollgruppens verksamhet och delegationens förberedelser inför JPSG-mötena. En återkommande fråga vid sammanträdena har också varit förberedelserna inför ansvaret som medordförande för JPSG under det första halvåret 2023 med anledning av det svenska EU-ordförandeskapet. I egenskap av ordförandeparlament kommer riksdagen att stå värd för JPSG-mötet våren 2023 (se nedan).

Under senhösten 2022 diskuterade delegationen även övergripande det rådgivande forum för grundläggande rättigheter som JPSG ska inrätta med

anledning av den reviderade Europolförordningen. I december skickade delegationens ordförande ett brev till kontrollgruppens medordförande med allmänna utgångspunkter angående forumet och den kommande processen för att enas om ändringarna i JPSG:s arbetsordning.

Den 31 mars 2022 arrangerade delegationen ett seminarium i riksdagen med titeln ”Gränsöverskridande arbetssätt mot människohandel”. Vid seminariet redogjorde medarbetare från polisens nationella operativa avdelning och det svenska sambandskontoret vid Europol i Haag för två ärenden: ett om arbetslivskriminalitet och ett om människohandel för sexuella ändamål. Seminariet riktade sig till riksdagsledamöter och intresserade tjänstemän i Riksdagsförvaltningen. Vid seminariet deltog totalt 13 ledamöter liksom ett antal tjänstemän från Riksdagsförvaltningen.

Delegationens förberedelser inför Sveriges EU-ordförandeskap våren 2023

Under det första halvåret 2023 är riksdagen ordförandeparlament i det interparlamentariska samarbetet inom EU med anledning av det svenska ordförandeskapet i Europeiska unionens råd. För JPSG:s del innebär det att riksdagen (JPSG-delegationens ordförande) är medordförande för kontrollgruppen inklusive planerar och leder JPSG-mötet våren 2023 tillsammans med medordföranden från Europaparlamentet. Ordföranden för riksdagens JPSG-delegation kommer att vara medordförande för JPSG under hela ordförandeskapsperioden. Delegationens ordförande ingår även i JPSG:s ordförandetrojka under perioden den 1 juli 2022–31 december 2023. Även om det är delegationens ordförande som har rollen som medordförande har hela delegationen varit involverade i förberedelserna inför medordförandeskapet och JPSG-mötet i Stockholm. Delegationen inledde förberedelserna under 2021. Såväl den avgående delegationen som den som valdes i oktober 2022 har vid upprepade tillfällen under 2022 diskuterat förberedelserna, med fokus på innehållet för JPSG-mötet. Vid det sista sammanträdet för den avgående delegationen förankrades ett preliminärt upplägg för JPSG-mötet. Den delegation som tillträdde i oktober 2022 inledde sina förberedelser på grundval av det upplägget.

Utgångspunkter för delegationens förberedelser har varit JPSG:s arbetsordning och dagordningarna för tidigare JPSG-möten samt delegationens samlade erfarenheter av att delta vid dessa möten. Utöver de sedvanliga dagordningspunkterna om Europols verksamhet och en presentation av europeiska datatillsynsmannen samt ett anförande av kommissionären för inrikes frågor finns utrymme att hålla, i regel två, tematiska debatter i aktuella frågor kopplat till JPSG:s och Europols mandat. Utgångspunkterna för delegationens diskussioner är att ämnena för dessa debatter bör ligga i linje med regeringens ordförandeskapsprioriteringar på området liksom med kommissionens och Europols prioriteringar när det gäller kampen mot allvarlig organiserad brottslighet. Ytterligare en aspekt i

förberedelserna är att utkast till dagordning, ämnen för tematiska debatter och andra frågor som rör mötet behöver överenskommas med Europaparlamentet och att det i vissa fall också behövs samråd med JPSG:s ordförandetrojka.

JPSG:s tolfte möte hölls den 26–27 mars 2023 i riksdagen i Stockholm och leddes av JPSG-delegationens ordförande och ordföranden för Europaparlamentets utskott för medborgerliga fri- och rättigheter samt rättsliga och inrikes frågor. Mer information om slutförberedelserna och JPSG-mötet i riksdagen kommer att finnas i delegationens nästa redogörelse, om verksamheten under 2023.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen lägger redogörelsen till handlingarna.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Redogörelsen

Redogörelse 2022/23:Europol1 Redogörelse för verksamheten inom den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol och riksdagsdelegationens arbete under 2022.